

Поняття тексту є сучасній лінгвістиці та прийоми роботи з іншомовним текстом // Філологічні студії: Зб. наук. пр. – Луцьк, Волинський академічний дім, 2008. – № 1-2 . – С. 432-436.

1. ПОНЯТТЯ ТЕКСТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ ТА ПРИЙОМИ РОБОТИ З ІНШОМОВНИМ ТЕКСТОМ

У сучасній світовій науці значно підвищився інтерес до проблем вивчення тексту. Найбільш поширеними у свій час набули такі концепції: логічний неопозитивізм (М. Шлик, Р. Карнап, Г. Рейхенбах та інші), теорія лінгвістичного аналізу (Л. Вітгенштейн, Дж. Уїздом, Дж. Рал, Дж. Остін), структуралізм (Ф. де Соссюр, К. Леви-Строс, Ж. Лакан, Р. Барт), герменевтика (М. Хайдеггер, П. Рікьор, Г. Гадамер та інші).

У неопозитивізмі лінгвістичний аналіз отримав розвиток у якості “зразка наукового дослідження” У лінгвістичному структуралізмі результатом дослідження виявилися зведення реальності людського буття до мови і “тексту”. У кінці 70-х років ХХ століття структурне мовознавство вичерпало себе і призвело до розчарування у середовищі лінгвістів, оскільки воно обмежувало побудову системи мови лише спостереженнями за фактами мовлення без врахування їх місця у суспільно-мовній практиці [1].

Мета. У статті ми зробимо спробу показати на прикладі деяких положень комунікативної лінгвістики і теорії мовленнєвої діяльності їхній вплив на рішення цілого ряду методичних питань, які мають теоретичне і практичне значення. Розгляд мовленнєвої поведінки людини як специфічної діяльності і визнання тексту у якості основної комунікативної одиниці, дозволяє конкретизувати зміст поняття «практичні цілі навчання іноземній мові». Це, очевидно, слід тлумачити як набуття студентами здібності здійснювати мовленнєву діяльність іноземною мовою, тобто здобувати вміння створювати і розуміти тексти, які завжди є результатом їхньої діяльності.

Слід зауважити, що у даний час більш повно визначені види читання текстів різних видів і жанрів з іноземної мови. Всі вони відображені у нових програмах з іноземних мов для навчальних закладів.

Основним показником здійснення мовленнєвої діяльності є створення або розуміння текстів. Поки що у лінгвістиці немає однозначного визначення цієї одиниці, хоча її існування ні в кого не викликає сумнівів. Однак, можна назвати цілий ряд ознак, які в тому чи іншому формулюванні визнані найбільш суттєвими більшістю дослідників. Вони наступні:

1. Текст – це комунікативна одиниця. Як таку, її характеризує наявність комунікативного завдання. Іншими словами, будучи результатом цілеспрямованої діяльності, текст завжди відображає певну прагматичну установку. Кожен текст характеризує наявність комунікативного завдання.
2. Тексту властива цілісність, смислова завершеність з точки зору автора. Ця ознака тексту проявляється у структурно-смісловій організації мовленнєвого твору, інтеграція частин якого забезпечується семантико-тематичними зв'язками, а також формально-граматичними і лексичними засобами.
3. Суттєва ознака тексту – це його соціальна обумовленість, при якій одне і те ж комунікативне завдання реалізується однією і тією ж самою особою по-різному в залежності від соціального статусу, соціальних ролей партнерів, форми реалізації спілкування (усної чи писемної), ситуації спілкування. Соціальна обумовленість тексту проявляється, в першу чергу, у виборі тих мовних засобів, якими комуніканти оформлює свій мовленнєвий твір [3].

Відповідно, програмні вимоги до практичного оволодіння іноземною мовою випускником того чи іншого навчального закладу має відображати типологію і специфіку мовленнєвого твору, а також, якими варіантами кожного з них він повинен володіти. Визначення цього пов'язано з уточненням сфер потенційного вживання іноземної мови (можливих ситуацій

спілкування студентами по закінченні навчання). При цьому увага приділятиметься не лише змістовій тематичній стороні, але й можливим соціальним ролям, в яких йому прийдеться виступати. У зв'язку з викладеним, оцінка ступеня практичного оволодіння мовою студентом, його комунікативна компетенція має базуватися на оцінці результатів його мовленнєвої діяльності. Якщо мова йдеться про продуктивні види мовленнєвої діяльності, то оцінка створеного ним тексту здійснюється за параметрами: 1) ступінь реалізації запропонованого комунікативного завдання; 2) ступінь адекватності вибору мовних засобів; 3) правильність використання засобів і темпоральні характеристики [4].

Виділення типів (жанрів) текстів і їхніх варіантів не тільки для конкретизації для кінцевих цілей навчання, але й для забезпечення навчального процесу якісними навчальними матеріалами. Навчальний текст (усний або письмовий) є центральною ланкою певного циклу занять на будь-якому етапі навчання.

Зупинимось на основних функціях тексту. Їх можна у більшості випадків звести до таких:

1) функція розширення, поповнення мовних знань студента, переважно лексичних. Практично ця функція знаходить свою реалізацію на зверненні уваги студента на мовні елементи тексту:

- виписуванні слів;
- створенні моделей;
- наведення ситуацій, у яких вживаються слова тощо.

2) функція тренування, мета якої оволодіння студентами мовним матеріалом, який орієнтований на відтворення тексту та його частин:

- відповісти на запитання викладача; при цьому запитання будуються таким чином, щоб студент вживав певні мовні одиниці;
- вивчити текст напам'ять (особливо якщо текст – діалог);
- переказ близько до тексту (змісту) з використанням нової лексики.

3) функція розвитку усного мовлення. З цією метою вживаються певні форми відтворення змісту:

- переказ своїми словами;
- драматизація окремих епізодів;
- домислення додаткових епізодів, продовження розповіді;
- виступ по окремих питаннях.

4) функція розвитку смислового сприйняття тексту – розуміння прочитаного або прослуханого тексту. Ці функції служать для виконання різноманітних завдань, які направлені а перевірку розуміння тексту, що сприймається. Крім цього, у тексті виділяються різні смислові та додаткові елементи, які допомагають долати труднощі, що виникають при роботі з текстом.

У навчальному процесі текст повинен трактуватися у першу чергу як результат об'єктивної діяльності. Кожен цикл занять – це основна ланка навчального процесу і він повинен бути зорієнтований на практику студента у створенні та розумінні певного виду (жанру) тексту.

Навчальному процесі текст повинен тлумачитись у першу чергу як результат мовленнєвої діяльності, всі інші навчальні функції слід розглядати як допоміжні. Кожен цикл занять (основна ланка навчального процесу) зорієнтований на практику студентів у розумінні тексту певного типу (жанру). Загалом цикл занять передбачає підготовку студентів до певного виду мовленнєвої діяльності і практику цієї діяльності.

Підготовка до діяльності включає задачу оволодіння студентами засобів здійснення певного виду діяльності. Основним на цьому етапі роботи є ознайомлення студентів з особливостями (мовними, структурними) жанру тексту, який реалізує конкретний комунікативний намір, а також зі специфікою його реалізації в різних умовах. Іншим завданням цієї підготовчої роботи є оволодіння студентами мовними засобами і вироблення окремих навичок і вмінь їхнього використання. Текст на цьому етапі роботи виступає як еталон певного жанру або його варіантів.

Практика у мовленнєвій діяльності – це практика студентів у розумінні різних варіантів тексту, поряд з яким на цьому етапі роботи мають бути широко представлені вправи. Вони передбачатимуть інтерпретацію комунікативних намірів авторів текстів, які сприймаються на слух або читаються, а також різний характер розуміння в залежності від поставлених перед реципієнтом задач. Практика у діяльності завжди співвіднесена з певною метою і конкретними умовами, в яких вона має бути досягнута. Так, не буває переказів взагалі. Текст завжди розрахований на певного слухача і тому оформлюється відповідним чином. Немає прохання взагалі, воно завжди адресовано певній особі, і це залежить від соціальних партнерів діалогу, від ступеню офіційності обстановки. Не існує читача взагалі, а завжди є читання, при якому читач налаштований на точність розуміння того, що читає [2].

Оскільки в природних умовах текст завжди є результатом мовленнєвої діяльності, то у навчальному процесі його слід тлумачити ідентично. Його основною функцією буде розвиток певного виду мовленнєвої діяльності студента. Вправи, які використовуються для цього, мають бути орієнтовані на отримання аналогу реального тексту, який має те саме комунікативне значення, яке вирішується в аналогічній ситуації спілкування. Цій меті могли б служити багато вправ, які традиційно практикуються і відповідним чином модифікуються.

Таким чином, комунікативно-прагматичний підхід до фактів мови, розгляд якого з точки зору мовної діяльності є характерним для лінгвістичних досліджень. Показниками мовленнєвої діяльності є створення і розуміння тексту. Основними характеристиками тексту є наявність комунікативного завдання, цілісність та обумовленість. Текст також виконує такі функції як: розширення, тренування, розвитку усного мовлення, розвитку смислового сприйняття тексту.

Отже, у дослідженні ми охарактеризували лише окремі проблеми тексту у навчанні іноземній мові. Завданням статті було показати на прикладі

деяких положень комунікативної лінгвістики і теорії мовленнєвої діяльності, що їх послідовна реалізація вже сьогодні може сприяти значному підвищенню ефективності навчального процесу на всіх етапах навчання.

Література

1. Бойко А. Н., Воробьева О. П. О некоторых методологических аспектах изучения текста // Философия и язык: Сборник научных трудов / Редкол.: Б. П. Шубняков. – К.: КГПИИЯ, 1987. – С. 69-73.
2. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М.: Наука, 1981. – 138 с.
3. Колленаева М. М. Текст как единица научной и художественной коммуникации. – Одеса, 1991. – С. 12-83.
4. Кусько К. Я. та ін. Лінгводідактична організація навчального процесу з іноземних мов у вузі. – Львів: Вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1996. – 228 с.